

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Навчально-науковий Юридичний інститут

Кафедра конституційного, міжнародного та
адміністративного права

АЛБУ АНДРІЙ АРКАДІЙОВИЧ

ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА РАДИ ЄВРОПИ

(методичні вказівки для підготовки
до семінарських занять студентів другого курсу)
галузь знань 08 «Право», освітнього ступеня “бакалавр”
спеціальність 081 «Право»,
спеціалізація «Міжнародне та європейське право»

Івано-Франківськ, 2023

Затверджено на засіданні кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол №1 від 28 серпня 2023 року)

Затверджено на засіданні Науково-методичної ради Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника протоколом № _ від __ ____ 2023 року

Албу А.А. Право Європейського Союзу та Ради Європи; методичні вказівки для підготовки до семінарських занять студентів денної форми навчання. Івано-Франківськ, 2023, 31 с.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану Навчально-наукового Юридичного інституту «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника і призначений для проведення семінарських занять з навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу та Ради Європи». В даних методичних вказівках прописані рекомендації для підготовки кожної з тем курсу, література та нормативно-правові акти, завдання до семінарських занять, завдання казуси, перелік контрольних запитань та інші наукові джерела, що сприятиме поглибленому вивченню та засвоєнню відповідних тем.

Зміст

Вступ	6
Тема 1. Європейське співтовариство та Європейський Союз. Історія створення та розвитку Ради Європи.	8
Тема 2. Право ЄС: поняття, принципи, джерела, система.	10
Тема 3. Європейський Парламент та Рада Європейського Союзу. Проведення прес-конференції.	12
Тема 4. Європейська Комісія. Судові органи ЄС. Допоміжні інституції ЄС.	14
Тема 5. Рада Європи як загальноєвропейський міждержавний політико-правовий інститут. Інституційна система Ради Європи	16
Тема 6. Основні свободи внутрішнього ринку Європейського Союзу. Економічний та валютний союз. Правове регулювання конкуренції на внутрішньому ринку Європейського Союзу.	18
Тема 7. Транспортне право Європейського Союзу	19
Тема 8. Митне та податкове право ЄС. Торгове право ЄС.	22
Тема 9. Трудове і соціальне право Європейського Союзу	23
Тема 10. Захист прав людини в ЄС. Право зовнішніх зносин ЄС. Європейська політика сусідства (European Neighborhood Policy)	23
Тестові завдання	26
Перелік джерел, рекомендованих для опрацювання до всіх тем курсу	

ВСТУП

Метою викладання навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу та Ради Європи» є надання студентам відповідного рівня знань про зміст і особливості права ЄС, інститути ЄС, ознайомлення з концептуальними основами, методологією аналізу міжнародних процесів, фактів та обставин, пов'язаних із зародженням, формуванням та розвитком права ЄС, проведення глибокого історичного, правового, економічного аналізу європейських і світових інтеграційних процесів, учасником яких є Україна.

Дисципліна «Право Європейського Союзу та Ради Європи» орієнтована на вивчення студентами економічних, правових і соціально-культурних аспектів співробітництва європейських держав, теоретичних проблем цього процесу, а також можливих шляхів їх вирішення.

Дисципліна «Право Європейського Союзу та Ради Європи» спрямована на формування у студентів системи науково-теоретичних знань із права ЄС та ознайомлення з актуальними проблемами сучасного європейського права у взаємозв'язку з інтеграційними процесами європейського співтовариства.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Право Європейського Союзу та Ради Європи» є:

- засвоєння студентами концептуальних основ походження та сутності права ЄС; вивчення системи джерел права ЄС та дослідження співвідношення права ЄС та національного права його країн – членів;
- формування у студентів розуміння інституціональної системи ЄС;
- дослідження законодавчої, виконавчої, бюджетної компетенції ЄС;
- з'ясування студентами правового статусу, компетенції, структури, порядку формування Ради ЄС, Парламенту ЄС, Європейської Комісії, Суду Європейських Спільнот, Європейського омбудсмена, Європейського суду аудиторів, консультативних органів ЄС;
- вивчення засобів судового захисту в праві Співтовариств;
- дослідження правових аспектів поглиблення інтеграційних процесів, приєднання до ЄС нових європейських держав;
- засвоєння студентами правових основ митної, торгівельної та податкової політики ЄС;
- вивчення концептуальних поглядів української міжнародно-правової школи та напрямків розвитку права ЄС в Україні.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми **студенти повинні** знати:

- передумови утворення та основні етапи становлення ЄС;
- структуру, функції та повноваження органів влади ЄС: Ради ЄС, Парламенту ЄС, Європейської Комісії, Суду Європейських Спільнот, Європейського омбудсмена, Європейського суду аудиторів, консультативних органів ЄС;
- основні принципи та засади судової системи ЄС;
- створення та процес еволюції права ЄС;
- особливості *sui generis* права ЄС;

- основні поняття та принципи науки сучасного права Європейського Союзу;
- найбільш поширені доктрини класичного права ЄС;
- поняття, принципи, джерела права ЄС;
- особливості системи права ЄС;
- поняття та ознаки основних галузей права ЄС;
- зміст окремих судових рішень Суду Європейських Спільнот. вміти:
- розкривати теоретичні положення права ЄС, систематизувати та аналізувати їх;
- орієнтуватися в системі правових джерел, аналізувати положення права ЄС; порівнювати норми права ЄС та інші джерела правової системи ЄС;
- визначати і оцінювати правове становища людини та громадянина у ЄС;
- аналізувати сучасні події та процеси в системі європейських міжнародних відносин з точки зору застосування міжнародно-правової аргументації;
- здійснювати інформаційний пошук довідкової та методичної літератури за допомогою інформаційних технологій для підготовки аналітичних висновків з питань права ЄС.

Методичні вказівки до семінарських занять з дисципліни «Право Європейського Союзу та Ради Європи» для студентів денної форми навчання спеціальності правознавства розроблені на основі права ЄС, з урахуванням досягнень правової науки та у відповідності до програми та навчальної програми дисципліни, затвердженої у 2014 році.

Теми передбачають питання, що максимально наближені до питань програмових вимог. За кожною із тем вказані джерела, рекомендовані для опрацювання, список яких складається з підручників і посібників, наукових статей та інтернет-ресурсів.

Щодо підручників та посібників, то студенти не обмежені у їх виборі тими, які запропоновані у списку джерел. Можуть бути використані і інші підручники та посібники з права ЄС вітчизняних та іноземних авторів. Опрацювання наукових статей є бажаним, проте не обов'язковим.

Тема 1. Європейське співтовариство та Європейський Союз. Історія створення та розвитку Ради Європи. (2год)

У контексті даного заняття студенти повинні знати: зародження та розвиток політико-правових доктрин європейської єдності; доктрина панєвропеїзму у ХХ столітті; передумови формування Європейських Співтовариств; ідеї Моне; план Шумана; Римський договір 1957 р. та створення ЄЕС (Європейського Спільного Співтовариства); Договір про об'єднання 1965 р.

Крім того, робота повинна полягати в розумінні основної мети створення ЄС відповідно до Маастрихтського договору. Від студента вимагається необхідність висловлювати власну точку зору стосовно всіх існуючих проблем, з якими стикаються держави – члени ЄС, яким чином дані проблеми можуть впливати на формування співпраці між державами.

Ключові слова: *Європейське Об'єднання вугілля та сталі, Європейське Економічне Співтовариство, Європейське Співтовариство атомної енергії, Європейський Союз, договір, держави – члени ЄС, субсидіарність, Маастрихтський договір, Лісабонський договір, Римський договір, Конституція ЄС, валютний союз, Рада Європи.*

План

1. Історичні передумови та основні етапи становлення права ЄС. Ідея інтеграції Європи в історії політико-правової думки.
2. Паризький договір про утворення Європейського об'єднання вугілля і сталі.
3. Римські договори про утворення Європейського економічного співтовариства та Європейського співтовариства з атомної енергії.
4. Єдиний європейський акт та подальший розвиток права ЄС.
5. Маастрихтський договір та утворення Європейського Союзу.
6. Амстердамський договір та еволюція права ЄС.
7. Лісабонський договір та його наслідки.
8. Правові аспекти діяльності Ради Європи. Створення Ради Європи

Теми для коротких доповідей

1. Прискорення інтеграційних процесів як один з важливіших міжнародно - правових феноменів другої половини ХХ – початку ХХІ ст.
2. Історія розвитку ідей про створення об'єднаної Європи.
3. Підготувати наукові коментарі політико-правових ідей Моне, Шумана, У.Черчілля, Е.Канта про створення Європейського Співтовариства.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Як ви розумієте поняття „європейська ідентичність”?
2. Назвіть етапи формування ідеї щодо створення європейського об'єднання.
3. Проблеми визначення правового статусу ЄС?
4. Охарактеризуйте правосуб'єктність ЄС у міжнародному праві та

- національному праві держав-членів?
5. Основні принципи функціонування Європейського Союзу?
 6. Які вам відомі теорії європейської інтеграції?
 7. Що таке спільні європейські цінності?
 8. Яким чином відбувалося договірне оформлення Європейського союзу?
 9. Що собою передбачала Конституція ЄС?
 10. В чому полягають обов'язки держав – членів ЄС?
 11. Назвіть етапи становлення права ЄС.
 12. Охарактеризуйте Паризький договір про утворення Європейського об'єднання вугілля і сталі.
 13. Охарактеризуйте Римські договори.

Знайдіть відповідність

_____ перетворено у Європейську спільноту, яка стала одним із трьох стовпів Європейського Союзу	Європейська економічна спільнота
_____ припинило своє існування у 2002 році, адже договір про його утворення було розраховано на 50 років	Європейська спільнота з вугілля та сталі
_____ продовжив своє існування під уряданням владних інституцій Європейського союзу.	Євроатом

Рекомендована література:

- Грицяк І. А. Правова та інституційна основи Європейського Союзу : робочий зошит до модуля / І. А. Грицяк, В. В. Говоруха, В. Ю. Стрельцов. – К. : Міленіум, 2009. – 284 с.

- Грицаєнко Л. Л. Європейський Союз як організація sui generis // Публічне право.-2011.- № 1. – С.82 - 87 [Електронний ресурс]- Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pubpr/2011_1/grycaenko.pdf

- Кузьо М. До питання про онтологію європейського права // Юридичний журнал Юстиніан. - 2007. - №4 [Електронний ресурс]- Режим доступу: www.justinian.com.ua/article.php?id=2629

- Махай Л. Войцех Богуміл Ястжембовський і Стефан Буцинський про європейську єдність // Вісник Львівського університету. Серія юрид. 2008.- Вип. 49. - С. 44–49 або [Електронний ресурс]- Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlnu_yu/2008_47/044hst47.pdf

Тема 2. Право ЄС та Ради Європи: поняття, принципи, джерела, система. (4 год.)

Право Європейського Союзу основа існування даної організації. Тому семінарське заняття спрямовано на формування розуміння сутності засновницьких угод ЄС, структуру первинного законодавства Європейського Союзу, роль директив ЄС в організації нормального функціонування організації.

На студентів покладено завдання вміти розмежовувати первинне та вторинне законодавство ЄС, розуміти сутність джерел права Європейського Союзу. Крім того, студенти повинні розмежовувати роль засновницьких угод в формуванні Європейських Співтовариств та Європейського Союзу, в уповноваженні основних органів ЄС спеціальною компетенцією.

Ключові слова: *принципи права Європейського Союзу; джерела права Європейського Союзу; первинне право; вторинне право; система права Європейського Союзу; національне право; сфера дії; пряма дія права; доктрина; верховенство права; відповідальність держав; принцип пропорційності; принцип субсидіарності; юридична сила актів; підсудність; мінімальна підсудність; посилена підсудність; юридична сила актів; директива; роль директиви; постанова; європейське право; міжнародне право.*

План

Ч.1

1. Право Європейського Союзу в системі міжнародного права. Співвідношення європейського права та права Європейського Союзу.
2. Принципи права Європейського Союзу: поняття, класифікація. Загальні і спеціальні принципи. (принцип правової визначеності; принцип пропорційності; принцип недискримінації; принцип верховенства права ЄС).
3. Класифікація джерел права Європейського Союзу.
 - А) Первинне законодавство. Визначення та координування первинних джерел. Юридична сила первинного законодавства.
 - Б) Загальна характеристика та класифікація похідного (вторинного) законодавства (регламенти, директиви, рішення, рекомендації і висновки).
 - В) Джерела договірної права Європейського Союзу. Міжнародні угоди з третіми країнами та міжнародними організаціями.
 - Г) Джерела прецедентного права Європейського Союзу.
4. Система права Європейського Союзу: основні способи побудови.
 - А). Галузі і інститути права Європейського Союзу. "Інституційне" і "матеріальне" право Європейського Союзу.
 - Б) Структурні компоненти права Європейського Союзу. "Комунарне право".

Ч.2

1. Поняття «право Ради Європи».
2. Правова система Ради Європи (право Ради Європи, політико-правові інститути Ради Європи та юридична практика).
3. Джерела права Ради Європи.
4. Система права Ради Європи.

Теми для коротких доповідей

1. Основні риси права Європейських Спільнот та права Європейського Союзу.
2. Підготувати коментар стосовно поняття та визначення Європейського Союзу у вітчизняних і зарубіжних авторів.
3. Розподіл повноважень між Співтовариством і державами-членами ЄС.
4. Підготувати коментарі про право ЄС — крізь призму національних інтересів.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Опишіть співвідношення права ЄС і національного права держав-членів.
2. Поясніть зміст принципу прямої дії норм права ЄС. Доктрина прямої дії права ЄС.
3. Поясніть зміст принципу верховенства права ЄС щодо права країн – членів. Умови верховенства права ЄС.
4. Роль Директиви. Ознаки директиви.
5. Постанови ЄС.
6. Судові рішення. Роль судового прецеденту як джерела Європейського права.
7. Охарактеризувати предметний, функціональний і структурний способи побудови права ЄС.
8. Пряме та опосередковане застосування актів вторинного права.
9. Опишіть співвідношення права ЄС і міжнародного права.
10. Як співвідноситься право ЄС та міжнародне право?
11. В чому полягає суть принципу субсидіарності у права Європейського Союзу?
12. Які є наслідки верховенства права ЄС?
13. Що означає пряме застосування права ЄС?
14. В чому полягає суть принципу пропорційності у права Європейського Союзу?

Рекомендована література:

- Брацук І.З. Імплементація права ЄС в національних правопорядках держав – членів. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Спеціальність 12.00.11 – міжнародне право.- Харків.- 2011.-15с. irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64.exe
- Головка-Гавришева О. Право Європейського Союзу: система, джерела, особливості // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права [Електронний ресурс]- Режим доступу:

http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzlubp/2008_2/37715.pdf

- Грицаєнко Л. Л. Європейський Союз як організація sui generis // Публічне право.-2011.- № 1. – С.82 - 87 [Електронний ресурс]- Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal /soc_gum/pubpr/2011_1/grycaenko.pdf
- Грицяк І. А. Правова та інституційна основи Європейського Союзу : робочий зошит до модуля / І. А. Грицяк, В. В. Говоруха, В. Ю. Стрельцов. – К. : Міленіум, 2009. – 284 с.
- Кузьо М. До питання про онтологію європейського права // Юридичний журнал Юстиніан. - 2007. - №4 [Електронний ресурс]- Режим доступу: www.justinian.com.ua/ article.php?id=2629
- Головка-Гавришева О. Право Європейського Союзу: система, джерела, особливості // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права [Електронний ресурс]- Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzlubp/2008_2/37715.pdf
- Кузьо М. До питання про онтологію європейського права // Юридичний журнал Юстиніан. - 2007. - №4 [Електронний ресурс]- Режим доступу: www.justinian.com.ua/article. php?id=2629

Тема 3. Європейський Парламент та Рада Європейського Союзу. (2год)

Законодавчий процес в Європейському Союзі комплексне явище, оскільки охоплює співпрацю трьох основних органів організації. Законодавчою ініціативою одноосібно володіє Єврокомісія, яка направляє свої пропозиції до Європейського парламенту та Ради ЄС. Відповідно прийняття рішень відбувається виключно за одноголосністю саме вказаних двох органів.

Дане семінарське заняття спрямоване на вироблення в студентів знань щодо основного призначення Європейського Парламенту та Ради ЄС, місця Парламенту серед інших основних органів ЄС, співпраці Європейського Парламенту з Радою ЄС та Європейською Комісією, функцій Парламенту, процесу його формування.

На студента покладається завдання опрацювати інформацію щодо особливостей організації роботи Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу, процесу формування його складу. Окрім того, студенти повинні розмежовувати компетенцію ради ЄС та Європейської ради.

Ключові слова: *Європейський парламент, функції, структура Європейського Парламенту, Голова Європейського Парламенту, комісії Європейського Парламенту, рішення, реалізація рішень, повноваження Парламенту, парламентські вибори, вибори до Європейського Парламенту, Рада Європейського Союзу, повноваження, рішення, Голова Ради, склад Ради, директива, регламент, рекомендація, пропозиція, функції Ради, контрольна функція, законодавча функція, формувальна функція, координаційна функція, процес прийняття рішень, стадії прийняття рішень.*

План

1. Порядок формування Європейського парламенту.
2. Функції та повноваження Європейського парламенту.
3. Структура й організація роботи Європейського парламенту.
4. Рішення Європейського парламенту та порядок їх реалізації.
5. Склад, порядок формування та скликання Ради Європейського Союзу.
6. Повноваження Ради Європейського Союзу.
7. Рішення Ради Європейського Союзу та порядок їх реалізації.
8. Організація взаємодії Ради Європейського Союзу з органами Європейського Союзу.

Проведення прес-конференції на задану тему.

Для проведення прес-конференції аудиторія буде поділена на дві групи – членів Європейського Парламенту та запрошених спеціалістів, журналістів, аналітиків.

Завдання перших – проінформувати про власне бачення відповіді на дискусійне питання, яке буде надано перед семінарським заняттям, завдання іншої сторони – запитаннями та аргументованими висловами поставити під сумнів позицію членів Європейського Парламенту.

Контрольні питання:

1. Що являє собою Рада Європейського союзу?
2. Яким чином створюється Рада Європейського союзу?
3. Яку структуру має Рада Європейського союзу?
4. З чого складаються повноваження Ради Європейського союзу?
5. Визначте сутність координаційної функції Ради Європейського союзу.
6. Охарактеризуйте законодавчу функцію Ради Європейського союзу.
7. Дайте характеристику формувальній функції Ради Європейського союзу.
8. Який правовий статус має Європейський парламент в системі органів ЄС?
9. Дайте характеристику структури та складу Європейського парламенту.
10. Яка процедура проведення парламентських виборів у ЄС?
11. Які керівні органи створюються та діють у Європейському парламенті?
12. Опишіть порядок створення та діяльності комісії Європейського парламенту.
13. Назвіть повноваження голови Європейського парламенту.

Рекомендована література:

1. Грицяк І. А. Правова та інституційна основи Європейського Союзу : робочий зошит до модуля / І. А. Грицяк, В. В. Говоруха, В. Ю. Стрельцов. – К. : Міленіум, 2009. – 284 с.
2. Панкевич О., Кілик М. Особливості обрання Європейського Парламенту Вісник Центральної виборчої комісії. Міжнародний досвід . - [Електронний ресурс]-Режимдоступу:

http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2007_2/visnik_st_26.pdf

3. Офіційний сайт Європейського парламенту. – Електронний ресурс. - [Режим доступу]: <http://www.europarl.europa.eu/>
4. Офіційний сайт Ради Європейського Союзу. – Електронний ресурс. - [Режим доступу]: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/council-eu/index_en.htm
5. Офіційний сайт Європейської Ради. – Електронний ресурс. - [Режим доступу]: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-council/index_en.htm
6. Рішення Ради ЄС по Україні. Повний текст. – Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/01/29/7030271/>

Тема 4. Європейська комісія. Судові органи Європейського Союзу. Допоміжні інституції Європейського Союзу. (2год)

Дане семінарське заняття спрямоване на вироблення в студентів знань щодо основного призначення Європейської Комісії, місця Комісії серед інших основних органів ЄС, співвідношення Комісії з Радою та Парламентом, її функцій, процесу формування Європейської Комісії, а також щодо основних функцій та процедури формування Суду Європейського Союзу, співвідношення компетенції Суду ЄС та суду I інстанції, допоміжних інституцій ЄС таких як Економічний і соціальний комітет та Комітет регіонів.

На студента покладається завдання опанувати інформацією щодо особливостей законодавчої ініціативи Європейської Комісії. Практична складова семінарського заняття спрямована на вироблення в студентів вмінь та навичок написання інформаційних документів, зокрема прес –релізу.

Ключові слова: *Європейська Комісія, склад, структура, законодавча ініціатива, повноваження, повноваження в сфері законодавчої і виконавчої влади, правовий статус членів Європейської Комісії, відповідальність, політична відповідальність Комісії, суд, Суд ЄС, правила судового провадження, юрисдикція, судова юрисдикція, структура, принципи судового провадження, статус Суду, банківська система ЄС, комітети, Економічний і соціальний комітет, Комітет регіонів.*

План

1. Європейська Комісія як виконавчий орган ЄС.
2. Склад та порядок формування Європейської Комісії.
3. Повноваження та функції Європейської Комісії.
4. Право законодавчої ініціативи. Нагляд за дотриманням угод.
5. Основні принципи та правила судового провадження. Статус і призначення Суду Європейського Союзу.
6. Порядок формування Суду Європейського Союзу.

7. Розмежування юрисдикції Суду Європейського Союзу і Суду першої інстанції.
8. Призначення та структура банківської системи ЄС.
9. Економічний і соціальний комітет. Комітет регіонів. Функції, повноваження, формування.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Чи є на Вашу думку Європейська Комісія виконавчим органом ЄС. Позицію обґрунтуйте.
2. Яким є склад Європейської Комісії?
3. Опишіть порядок формування Європейської Комісії.
4. Охарактеризуйте повноваження та функції Європейської Комісії.
5. Які функції Європейської Комісія здійснює щодо захисту інтересів малих держав-членів.
6. Як організована діяльність Європейської Комісії
7. Який порядок прийняття рішень Європейською Комісією?
8. Охарактеризуйте місце Суду ЄС в системі органів Союзу.
9. Який склад має Суд ЄС?
10. Опишіть порядок формування Суду ЄС.
11. Розкрийте повноваження Суду Європейського Союзу.
12. Охарактеризуйте місце Європейського банку реконструкції та розвитку в системі органів ЄС.
13. Опишіть порядок формування Європейського Банку.

Рекомендована література:

2. Сандро Гоці Європейська Комісія Видавництво "К.І.С".- 2007.- 208с. [Електронний ресурс]-Режимдоступу: <http://lib.meta.ua/book/26046/>
3. Дмитренко О., Юдківська А. Роль та історія взаємодії Європейського Суду з Прав Людини і Суду Справедливості Європейських Співтовариств в контексті захисту прав людини в Європі // [Електронний ресурс]-Режимдоступу: <http://www.minjust.gov.ua>
4. Марченко М.Н. Европейский суд справедливости – основной носитель судебной власти в Европейском Союзе // Вестник Московского университета.- Серия 11, Право. – 2006. – № 2. – С. 69-81.
5. Муравйов В. Види компетенції реформованого Європейського Союзу // Міжнародні відносини. - 2009. - №37.- С.53-58 або [Електронний ресурс]-Режим доступу: http://papers.univ.kiev.ua/mizhnarodni_vidnosyny/articles/Types_of_the_reformed_European_Union_s_competence_16198.pdf
6. Ткаченко Е. Конституционная юстиция в ЕС. Новые полномочия Европейского суда справедливости согласно Конституции Европейского Союза // Юридическая практика. – 2006. – № 1. – С. 4-7.
7. Хворостянкіна А.В. Європейські стандарти адміністративного процесу // [Електронний ресурс]-Режимдоступу: <http://www.minjust.gov.ua>
8. Чумаченько Т.А. Кризис судебной власти в европейском союзе: пути

решення в світє отказа государств-членов от ратифікації конституції для Європи // Право и політика. – 2007. – № 11. – С. 94-104.

9. Шпакович О.М. Роль суду Європейського Союзу в становленні та розвитку європейського права // Українськогрецький міжнародний науковий юридичний журнал «Порівняльно-правові дослідження».- 2009.- № 1.-С.58-63 або [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/dspace/bitstream/handle/123456789/18347/09-Shpakovich.pdf?sequence=>

Тема 5. Рада Європи як загальноєвропейський міждержавний політико-правовий інститут. Інституційна система Ради Європи. (2год)

Дане семінарське заняття спрямоване на вироблення в студентів знань щодо основного призначення Ради Європи, визначення статусу Ради Європи як регіональної міжнародної міждержавної організації та політико-правового інституту, а також функцій та основних пріоритетів і напрямків діяльності Ради Європи.

На студента покладається завдання опрацювати інформацію щодо особливостей організації роботи Ради Європи, зокрема її статутних органів, комісій, офісів та центру Ради Європи. Окрім того, студенти повинні розмежовувати Комітет Міністрів як керівний і директивний міжурядовий орган Ради Європи, його головні комітети та комітети експертів і Парламентську Асамблею Ради Європи (ПАРЄ) як дорадчий та представницький орган Ради Європи, її бюро та комітети.

Ключові слова: *Рада Європи, Статут внутрішній ринок, компетенція ради ЄС, Комітет Міністрів, Парламентська Асамблея Ради Європи, Венеціанська Комісія, Уповноважений Ради Європи з прав людини.*

План

1. Мета створення Ради Європи. Правовий статус Ради Європи як регіональної міжнародної міждержавної організації та політико-правового інституту.
2. Статут Ради Європи.
3. Функції Ради Європи. Основні пріоритети і напрямки діяльності Ради Європи.
4. Структура Ради Європи: статутні органи, комісії, офіси та центри Ради Європи.
5. Комітет Міністрів – керівний і директивний міжурядовий орган Ради Європи. Його головні комітети та комітети експертів.
6. Парламентська Асамблея Ради Європи (ПАРЄ) – дорадчий та представницький орган Ради Європи. Бюро та комітети ПАРЄ.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Роль Ради Європи у зближенні правових систем європейських

2. держав. Рада Європи та міжнародні неурядові організації.
3. Конгрес місцевих і регіональних влад Європи.
3. Європейська комісія проти расизму і нетерпимості.
4. Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеціанська Комісія).
5. Інститут Уповноваженого Ради Європи з прав людини.
6. Банк розвитку Ради Європи

Рекомендована література:

- Європейське право: право Європейського Союзу : підручник : у 3-х кн. / за заг. ред. В. І. Муравйова. К. : ІнЮре, 2015. Кн. 1. 312 с.
- Дахно І. І. Право Європейського союзу : навч. посібник. / За ред. д.е.н., проф. І. І. Дахна. Київ: «Центр учбової літератури», 2017. 416 с.
- Комарова Т. В., Трагнюк О. Я., Яковюк І. В. Право Європейського Союзу (в питаннях і відповідях) : навч.-довід. посібник / за заг. ред. І. В. Яковюка. Харків : Право, 2019. 178 с.
- Петров Р. А. Право Європейського Союзу : Навчальний посібник. К. : Істина, 2017. 384 с.
- Право Європейського Союзу : підручник. за ред. Р. А. Петрова. Вид. 9-те, змінене і допов. Харків : Право, 2019. 442 с.
- Юрковський Д. Європейська інтеграція – стратегічний пріоритет зовнішньополітичної діяльності України. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2013. №10.
- Тарасенко К., Середа Т. Конституційно-правова основа та інституційне забезпечення співробітництва України із Європейським Союзом. Часопис Київського університету права. 2016. № 3., С. 400–404.
- Слюсаренко К., Садовенко М. Соціальна політика ЄС: сучасні виклики та перспективи. Економічний аналіз. 2017. Том 27. № 1. С. 80–90.
- Дрьоміна-Волок Н. В. Концепція расової дискримінації у міжнародному антидискримінаційному праві: монографія. Одеса. Юрид. літ., 2015. 540с.
- Кадетова О. В. Угода про асоціацію України з Європейським Союзом в системі джерел права інтелектуальної власності : монографія / за ред. О. П. Орлюк. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 343с.
- Новіков Д. В. Гарантії захисту права власності у практиці Європейського суду з прав людини. Європейські перспективи. 2016. Вип. 2. С. 92-98.
- Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навч. посіб. / Арнольд Р., Банашак Б., Вдовіченко С. Л. та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 374 с.
- Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини : навч. посіб. Харків : Право, 2019. 310 с.

Тема 6. Основні свободи внутрішнього ринку Європейського Союзу. Економічний та валютний союз. Правове регулювання конкуренції на внутрішньому ринку Європейського Союзу. (4 год)

Європейська інтеграція відповідає життєво важливим інтересам українського народу, тому сучасна Україна активний учасник євроінтеграційних процесів. Формування внутрішнього ринку Європейського Союзу знаходиться у взаємозв'язку з формами міжнародної економічної інтеграції та характеризується запровадженням нових законодавчих ініціатив щодо регулювання економіко-політичних питань та жорстких економічних регуляторів із метою досягнення стабільності єдиного внутрішнього ринку.

На студента покладається завдання знати особливості, основні поняття, функції та призначення економічного та валютного союзу, а також порядок регулювання конкуренції на внутрішньому ринку ЄС.

Ключові слова: *внутрішній ринок, свободи внутрішнього ринку, вільний рух товарів, вільний рух капіталу, капітал, вільний рух працівників, працівник, члени сім'ї працівника, свобода надання послуг, послуга, сфера переміщення послуги, економічний союз, валютний союз, спільна економічна політика, єдина валютна політика, антимонопольна політика.*

План

Ч.1

1. Поняття внутрішнього ринку в праві Європейського Союзу.
2. Вільний рух товарів. Заборона кількісних обмежень.
3. Винятки із заборони кількісних обмежень та заходів, які мають еквівалентні наслідки.
4. Вільний рух працівників.
5. Вільний рух капіталу: сфера вільного руху капіталу. Вільний рух капіталу та Економічний та Валютний Союз.
6. Свобода надання послуг – поняття, правовий режим, особливості.

Ч.2

1. Підстави для економічної та валютної інтеграції.
2. Передумови та правові засади єдиної валютної політики.
3. Правові засади спільної економічної політики.
4. Поняття та правові основи антимонопольної політики та права конкуренції Євросоюзу.
 2. Правила конкуренції, що застосовуються до підприємств.
 3. Відшкодування шкоди, спричиненої порушенням норм антимонопольного права.
 4. Правове регулювання надання державної допомоги.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. В чому особливості Договору щодо вільного руху товарів?

2. В чому полягають кількісні обмеження руху товарів?
3. В чому полягає зміст принципу вільного пересування працівників?
4. Який правовий статус членів сім'ї працівника?
5. В чому полягає суть вільного руху капіталів?
6. Що таке «свобода надання послуг»?
7. В чому полягає сфера свободи пересування послуг.
8. В чому особливості спільної економічної політики?
9. В чому особливості єдиної валютної політики?
10. Що таке «право конкуренції Євросоюзу»?
11. В чому полягає сфера відшкодування шкоди, спричиненої порушенням норм антимонопольного права

Теми для коротких доповідей:

1. Історія становлення внутрішнього ринку ЄС: передумови та особливості.
2. Нормативне закріплення принципів внутрішнього ринку ЄС.

Рекомендована література:

1. Європейське право: право Європейського Союзу : підручник : у 3-х кн. / за заг. ред. В. І. Муравйова. К. : ІнЮре, 2015. Кн. 1. 312 с.
2. Дахно І. І. Право Європейського союзу : навч. посібник. / За ред. д.е.н., проф. І. І. Дахна. Київ: «Центр учбової літератури», 2017. 416 с.
3. Комарова Т. В., Трагнюк О. Я., Яковюк І. В. Право Європейського Союзу (в питаннях і відповідях) : навч.-довід. посібник / за заг. ред. І. В. Яковюка. Харків : Право, 2019. 178 с.
4. Петров Р. А. Право Європейського Союзу : Навчальний посібник. К. : Істина, 2017. 384 с.
5. Право Європейського Союзу : підручник. за ред. Р. А. Петрова. Вид. 9-те, змінене і допов. Харків : Право, 2019. 442 с.
6. Право Європейського Союзу: Навчальний посібник/ За ред. В.М.Бесчасного. К.:Знання, 2010.-366с.
7. Право Європейського Союзу: Навчальний посібник/ За ред. Р.А.Петрова.- 4-те видання, змінене і доповнене.-К.:Істина, 2011.-376с.
8. Толкачова Н.Б. Система захисту прав людини в Європейському Союзі/ Н.Б. Толкачова // Правова система України та міжнародне право, порівняльне правознавство. – 2009. – Електронний ресурс. – [Режим доступу]: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2009_4/346.pdf
9. Добрянський С. Міжнародний захист прав людини в Європейському Союзі та Раді Європи (порівняльний аспект). – Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <http://www.c50.com.ua/article/dobryanskyi-s-mizhnarodnyi-zakhyst-prav-lyudyny-v-yevropeiskomu-soyuzi-ta-radi-yevropy-poriv>

Тема 7. Транспортне право Європейського Союзу. (2год)

У даній темі розглянуто проблемні питання використання потенціалу Європейського Союзу, а також міжнародне співробітництво в цій сфері розглядається як важливий напрям спільної транспортної політики ЄС, розвиток якої був закладений ще у договорі про Європейське об'єднання вугілля та сталі та прискорився з розвитком глобалізації, що посилює міжнародний характер транспорту.

Метою є надання студентам достатнього рівня знань у галузі транспортного права Європейського Союзу та можливість кваліфіковано оцінювати економічну та політичну ситуації в транспортному секторі ЄС.

На студента покладається завдання знати основні поняття, функції та призначення основ спільної транспортної політики Європейського Союзу та особливості її окремих видів.

Ключові слова: *внутрішній ринок, спільна транспортна політика, морський транспорт, повітряного транспорт, автомобільний транспорт, внутрішній водний транспорт, залізничний транспорт, комбінований транспорт.*

План

10. Поняття та правові основи спільної транспортної політики Євросоюзу.
11. Правове регулювання морського транспорту в Євросоюзі.
12. Правове регулювання повітряного транспорту в Євросоюзі.
13. Правове регулювання автомобільного транспорту в Євросоюзі.
14. Правове регулювання внутрішнього водного транспорту в Євросоюзі.
15. Правове регулювання залізничного транспорту в Євросоюзі.
16. Правове регулювання комбінованого транспорту в Євросоюзі.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. В чому особливості спільної транспортної політики Євросоюзу?
2. В чому особливості морського перевезення в Євросоюзі?
3. В чому полягають кількісні обмеження руху товарів?
4. В чому полягає суть вільного руху капіталів?
5. В чому особливості повітряного перевезення в Євросоюзі?
6. В чому особливості залізничного перевезення в Євросоюзі?
7. В чому полягає сфера діяльності комбінованого транспорту в Євросоюзі?

Рекомендована література:

1. Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу: Навч. посіб.: Пер. з англ. / Наук. ред. С.В.Ісакович, А.С.Метюшев. – К.: Знання, КОО, 2002. -381с.
2. Татам А. Право Європейського Союзу: Підручник / Пер. з англ. – К., 1998. - 424с.

3. Міжнародне право: Навч. посібник / за ред. М.В.Буроменського – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 336с.
4. Конституційні акти Європейського Союзу. Частина 1 / Упорядник Г.Друзенко, за загальною редакцією Т.Качки. – К.: Видавництво «Юстиніан», 2005. – 512с.
5. Кампо В. Європейська модель. Дострибнути чи дозріти? // Віче. – 2003. -№2 (131). –С. 40-43.
6. Грубов В. Європейська безпека на платформі НАТО: принципи та вимоги // Віче. – 2003. - №1(130). – С. 38-44.
7. Гнатовський М. Концепція “європейського правового простору” в контексті проблем європейської інтеграції // Право України. – 2003. – № 1. - С. 133-135.
8. Мармазов В. Принцип stare decisis та динамічність практики Європейського суду з прав людини // Право України. – 2003. - № 2. –С. 140-142.
9. Коваль В. Створення конституції Європейського Союзу: pro et contra // Право України. – 2003. - № 2. –С. 145-147.
10. Ковальова О. Політико-правові і процедурні питання вступу до Європейського Союзу // Право України. – 2003. - № 4. – С. 119-123.
11. Ковальова О. Зближення законодавства Європейського Союзу з правовими системами держав-кандидатів на вступ до ЄС // Право України. – 2003. - № 9. – С. 138-142.
12. Правове регулювання сфери транспорту в Європейському Союзі та в Україні. [У 2 т.] / За ред.. к.е.н. В.Г.Дідика. – У 2-х томах: Том 1. – К.: ТОВ «Ніка-Прінт», 2006.Т.1 - 392с.
13. Баштанник В.В. Європейський вибір: побудова громадянського суспільства та правової держави // Грані. – 2003. - № 2(28). – С. 118-125.

Тема 8. Митне та податкове право ЄС. Торгове право ЄС. (4год)

Дане семінарське заняття спрямоване на вироблення розуміння у студентів поняття та призначення таких галузей права ЄС як митне, податкове та торгове. Студенти повинні вміти розмежовувати основні поняття даних галузей права ЄС, а саме: розуміти сутність митних режимів та процедур, визначати цілі загальної торговельної політики ЄС, знати структуру інститутів валютного союзу.

Що стосується торгового права Союзу, то воно більшою мірою стало відповідати нормам і принципам міжнародного торгового права. З'явилися нові нормативні акти у галузі імпорного регулювання, квотування, антидемпінгового захисту, протидії торговим бар'єрам в третіх країнах, надання торгових пільг країнам, що розвиваються. Суттєво розширилась система міжнародних торговельних угод Співтовариства, в т.ч. за рахунок угод з країнами, що утворилися після розпаду СРСР.

Ключові слова: *Європейський Союз, право ЄС, митне право, митний союз, митна територія, митний тариф, митна вартість товарів, митні режими та процедури, податкове право, податкова система ЄС, валютний союз, торговельне право, світова торгівля, принципи торгового права.*

План

Ч.1

1. Поняття митного права ЄС та джерела митного права ЄС.
2. Поняття і принципи митного союзу ЄС.
3. Митна територія ЄС та митний тариф ЄС.
4. Правила походження товарів.
5. Митна вартість товарів.
6. Митні режими та процедури в ЄС.

Ч.2

1. Джерела податкового права.
2. Правове регулювання податкової системи ЄС.
3. Система інститутів Європейського валютного союзу.
4. Загальна торговельна політика і торгове право Європейського Союзу.
5. Джерела торгового права Європейського Союзу.
6. Європейський Союз в системі світової торгівлі.

Теми для коротких доповідей:

1. Співвідношення принципів торгового права ЄС та права СОТ.
2. Особливості застосування принципів торгового права ЄС у торговельних відносинах з третіми країнами.
3. Структура податкової системи ЄС.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Дайте визначення митного права ЄС.
2. Охарактеризуйте джерела митного права ЄС.
3. Перелічіть і охарактеризуйте принципи митного союзу ЄС.
4. Що таке митна територія ЄС? Чим вона відрізняється від фіскальної території?
5. Охарактеризуйте митний тариф ЄС.
6. Які правила походження товарів через митний кордон ЄС?
7. Що таке митна вартість товарів?
8. Охарактеризуйте митні режими в ЄС.
9. Охарактеризуйте митні процедури в ЄС.
10. Основні засади економічної політики.
11. Яку політику проводить ЄС в галузі підприємництва?
12. Охарактеризуйте Європейську валютну (монетарну) систему.
13. В чому особливості Директиви ЄС від 19.10.1992р. щодо запровадження мінімального розміру податків.

Рекомендована література:

- Макаруза З. Співробітництво між Україною та ЄС у сфері протидії незаконному переміщенню наркотиків: правовий аспект // Право України.-2012.-№9.-С.268-273
- Грицяк І. А. Правова та інституційна основи Європейського Союзу : робочий зошит до модуля / І. А. Грицяк, В. В. Говоруха, В. Ю. Стрельцов. – К. : Міленіум, 2009. – 284 с.
- Сандровській К. К. Міжнародне митне право. – К.: Алерта, 2002.- 355с.
- Кормич Б. А. Митне право ЄС як основа європейської інтеграції // Митна справа.- 2006.-№ 5.-С.34-36
- Мазур А. В. Митне регулювання: Європейський вимір та новий міждержавний стандарт // Митна справа. - 2006. - № 5.-С.52-58
- Мостовой А. С. Зміни в митному праві Європейського союзу // Митна справа.-№ 5.-С.7-12.

Перелік джерел, рекомендованих для опрацювання до всіх тем курсу

1. Дейвис Гарет Право Европейского Союза: учеб. пособие. - К.: Знання, 2005. - 406 с.
2. Дейвис Гарет Право внутреннего рынка Европейского Союза: учеб. пособие. - К.: Знання-Прес, 2004. - 422 с.
3. Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу: навч. посіб. - К.: Знання, 2002. - 381 с.
4. Копійка В., Шинкаренко Т. Європейський Союз: заснування і етапи становлення: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Інститут міжнародних відносин. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 447 с.
5. Луць Л.А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти): Монографія. – К.: ІДП ім. В.М.Корецького НАН України, 2003. – 304 с.
6. Опришко В.Ф. Право Європейського Союзу: Загальна частина: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.Ф. Опришко, А.В. Омельченко, А.С. Фастовець; За ред. В.Ф. Опришко; Київ. нац. екон. ун-т. – К.: КНЕУ, 2002. – 459 с.
7. Ентін Л.М. Право Европейского Союза: основные категории и понятия: Навч. посібник. – К.: ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка, 2003. – 101с.
8. Посельський В. Конституційний устрій Європейського Союзу / Навч. посіб. – К.: Modus Vivendi, 2005. – 280 с.
9. Посельський В. Європейський союз: інституційні основи європейської інтеграції. – К.: Смолоскип, 2002. – 168 с.
10. Право Європейського Союзу: навч. посіб. / В.М.Бесчастний, В.П.Філонов, О.В.Філонов, В.М. Субботін та ін.; за ред. В.М.

Бесчастного. - 2-ге вид., стереотип. Рек. МОН. -К.: Знання, 2011. - 366 с.

11. Право Європейського Союзу: навчальний посібник / За заг. ред. Р.А. Петрова. - 2-ге вид. -К.: Істина, 2009. - 376 с.
12. Право Європейського Союзу: підручник / за ред. В.І.Муравйова . - Рек. МОН. -К.: Юрінком Інтер, 2011. - 704 с.
13. Право Європейського Союзу: Загальна частина: Підручник / В.Ф. Опришко, А.В. Омельченко, А.С. Фастовець. – К.: КНЕУ, 2002. – 460 с.
14. Сорон Ж.-Л. Курс з Європейських інституцій: європейська головоломка: Підручник. – К. : ІМВ, 2001. – 444 с.
15. Татам Алан Право Європейського Союзу: підручник. - К.: Абрис, 1998. - 424 с.
16. Як працює Європейський Союз: Довідник інституцій ЄС / Пер. з англ. Н. Мороз; Упор. Н. Мартиненко. – К.: Легко інк, 2005. – 52 с.

Семінарське заняття 9. Трудове і соціальне право Європейського Союзу. (2год)

Семінарське заняття спрямоване на вироблення знань щодо трудового законодавства ЄС, соціального партнерства. Студенти повинні проаналізувати правове регулювання трудових та пов'язаних з ними відносин в Європейському Союзі. Діяльність Європейського Союзу у регулюванні трудових та соціальних відносин спрямована на забезпечення працівників певними мінімальними гарантіями у відносинах між працівниками та роботодавцями, які виникають між ними відповідно до трудового контракту. Перша значна ініціатива стосовно цього мала місце в 1975 р., а саме прийняття Директиви про гармонізацію законів про колективне звільнення.

Для кращого розуміння теми на студента покладається обов'язок ознайомитись із процедурою гармонізації національних законодавств в сфері регулювання трудових відносин, та запам'ятати стратегії працевлаштування на європейському рівні.

Ключові слова: *трудове право, працівники, партнерство, трудові відносини, права працівників, роботодавця, робочий час, соціальне право, охорона праці, соціальне забезпечення, час відпочинку, працевлаштування в рамках ЄС.*

План

1. Основні етапи розвитку трудового та соціального права Євросоюзу
2. Стратегія працевлаштування на європейському рівні.
3. Соціальна політика Євросоюзу та її основні моделі
4. Заборона дискримінації у сфері трудового та соціального права Євросоюзу.
5. Регламентация робочого часу та часу відпочинку в праві

Європейського Союзу

6. Охорона праці в ЄС та права працівників.
7. Соціальне забезпечення в Євросоюзі

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Дайте визначення трудового права ЄС.
2. Окресліть етапи формування соціального права ЄС.
3. Перелічіть стратегії працевлаштування в ЄС
4. Дайте перелік прав, які надані працівникам при звільненні.
5. В чому полягає обмеження тіньового працевлаштування?
6. Які напрями охорони праці в Європейському Союзі ви знаєте?

Рекомендована література:

- Право Європейського Союзу: Навчальний посібник/ За ред. В.М.Бесчасного. К.:Знання, 2010.-366с.
- Право Європейського Союзу: Навчальний посібник/ За ред. Р.А.Петрова.-4-те видання, змінене і доповнене.-К.:Істина, 2011.-376с.
- Дубовицька О.А. Європейське корпоративне право: Свобода переміщення компаній у Європейському співтоваристві.-М.,2004.
- Европейское право. Право Европейского Союза и правовое обеспечение защиты прав человека.: Учебник для вузов/Рук. авт. колл. и отв. ред. проф.Энтин Л.М.-2-е изд., доп.-М.: Норма, 2007.

Семінарське заняття 10. Захист прав людини в ЄС. Право зовнішніх зносин ЄС. Європейська політика сусідства (European neighborhood policy) (4год)

Ключовим завданням, яке стоїть перед студентами, є опрацювання положень Хартії основоположних прав ЄС 2000 року. Окрім того, студенти повинні ознайомитись із процедурою обрання Європейського омбудсмена, знати його повноваження. Крім того, студенти повинні розуміти значення категорії «європейське громадянство».

Також в даній темі необхідно знати Європейську політику сусідства (ЄПС). Завдання ЄПС полягає у тому, щоб поділитися перевагами розширення ЄС з країнами-сусідами у відношенні зміцнення стабільності, безпеки та добробуту усіх, на кого поширюється дія цієї політики. Розроблено з метою упередити появу нових ліній розмежування між розширеним ЄС та його сусідами та запропонувати їм можливість участі у різноманітних видах діяльності ЄС за допомогою більш інтенсивної співпраці у сфері політики, безпеки, економіки та культури.

Перед студентами поставлено завдання проаналізувати шлях, який пройшла Україна з моменту підписання Угоди про партнерство та співробітництво і до підписання Угоди про асоціацію з ЄС. Для кращого порівняння слід розглянути особливості співпраці ЄС з Молдовою, Грузією та Білоруссю.

Ключові слова: права людини, громадянство, європейське громадянство, хартія, захист прав людини, Європейський омбудсмен, міжнародна правосуб'єктність, договірна практика, зовнішні зносини ЄС, *acquis communautaire*, східне партнерство, співробітництво, Європейська політика сусідства, Угода про співпрацю, Україна, Грузія, Молдова, розширення ЄС, економічна співпраця, безвізовий режим, реформи державного сектора.

План:

Ч.1

1. Становлення та розвиток захисту прав людини в Євросоюзі
2. Європейське громадянство.
3. Стратегічні рамки ЄС щодо прав людини та демократії.
4. Хартія основних прав Європейського Союзу.
5. Інституційний механізм Євросоюзу у сфері захисту прав людини. Статус Європейського омбудсмена. Функції Європейського омбудсмена.
6. Міжнародна правосуб'єктність ЄС та договірна практика Євросоюзу.
7. Поняття та зміст *acquis communautaire*.

Ч.2

1. Інструменти європейської політики сусідства та партнерства.
2. Характеристика Угоди про партнерство і співробітництво між ЄС та Україною.
3. Підписання Угоди про асоціацію з ЄС (2014 рік.) Особливості Угоди.
4. Європейська політика сусідства та Молдова і Грузія – перспективи реалізації.
5. Європейська політика сусідства та Білорусь – перспективи реалізації.

Теми для коротких доповідей:

1. Перспективи реалізації програми добросусідства Азербайджан – ЄС.
2. Перспективи реалізації програми добросусідства Палестина – ЄС.

Питання і завдання для самоконтролю:

1. Окресліть рамки ЄС щодо дотримання прав людини.
2. Яким чином відбувається співпраця ЄС із Європейським судом з прав людини?
3. Охарактеризуйте етапи становлення захисту прав людини в Європейському Союзі.
4. Які інституції покликані забезпечити дотримання прав людини?
5. Розкрийте повноваження Європейського омбудсмена.
6. Як організована діяльність Європейського омбудсмена?
7. Яка процедура проведення розслідування Європейським омбудсменом?
8. Яке значення рекомендацій Європейського омбудсмена?
9. Кому і як звітує Європейський омбудсмен?
10. Дайте визначення поняття «*acquis communautaire*»

11. В чому полягає зміст *acquis communautaire*?
12. Назвіть рік підписання Угоди про співпрацю та партнерство між Україною а ЄС?
13. В чому полягає співпраця між ЄС та Ізраїлем?
14. Розкрийте ідею розвитку Європейської політики сусідства.
15. Які переваги надає ЄПС країнам – сусідам ЄС?
16. Розкрийте негативні сторони Угоди про асоціацію з ЄС.
17. Які ключові реформи слід здійснити Україні відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС?
18. В чому полягає особливість співпраці Європейського Союзу та Молдови?
19. В чому особливість співпраці ЄС та Грузії?
20. Які основні цілі ставить Східне партнерство?

Рекомендована література:

- Право Європейського Союзу: Навчальний посібник/ За ред. В.М.Бесчасного. К.:Знання, 2010.-366с.
- Право Європейського Союзу: Навчальний посібник/ За ред. Р.А.Петрова.-4-те видання, змінене і доповнене.-К.:Істина, 2011.-376с.
- Дубовицька О.А. Європейське корпоративне право: Свобода переміщення компаній у Європейському співтоваристві.-М.,2004.
- Европейское право. Право Европейского Союза и правовое обеспечение защиты прав человека.: Учебник для вузов/Рук. авт. колл. и отв. ред. проф.Энтин Л.М.-2-е изд., доп.-М.: Норма, 2007.
- European neighborhood policy. – Електронний ресурс. - [Режим доступу]: http://eeas.europa.eu/enp/index_en.htm
- Європейська політика сусідства та потенціал нової Посиленої угоди Україна - ЄС як чинники європейської інтеграції України. – Електронний ресурс. - [Режим доступу]: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/integratsiya-ukraini-do-es/integratsiya-ukraini-do-es/evrop-polituka/>
- Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 16.09.2014. – Електронний ресурс. - [Режим доступу]: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012
-

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Яку з функцій виконує Суд ЄС:

- А) перевіряє на відповідність договорам документи, видані європейськими інституціями та урядами;
- Б) керує запровадженням політики Співтовариства;
- В) розпоряджається бюджетом ЄС;
- Г) підтримує зовнішні відносини ЄС;

2. Суддів і адвокатів суду ЄС призначають за загальної згоди держав-членів:

- А) на двохрічний термін;
- Б) на трирічний термін;
- В) на п'ятирічний термін;
- Г) на шестирічний термін.

3. Первинна назва Європейського співтовариства:

- А) Європейська асоціація вільної торгівлі;
- Б) Економічний та валютний союз;
- В) Європейська економічне спільнота;
- Г) Організація європейського економічного співробітництва.

4. Першими членами Європейських співтовариств (державами-засновниками) виступили:

- А) Франція, ФРН, Італія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург;
- Б) Бельгія, Нідерланди, Люксембург;
- В) Франція, ФРН, Швейцарія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург;
- Г) Франція, Велика Британія, Італія, Люксембург, Бельгія, Нідерланди, Швеція, Фінляндія і Норвегія.

5. Тип законодавчого акта Європейського Союзу, який не є інструментів прямої дії, а запроваджується через національне законодавство:

- А) постанови;
- Б) директиви;
- В) договори;
- Г) рішення.

6. Європейський омбудсмен — посада, запроваджена

- А) заснований Паризьким договором 1951 року;
- Б) заснований Римським договором 1957 року;
- В) заснований Маастрихтським договором 1992 року;
- Г) заснований Амстердамським договором 1996 року.

7. Держави, які не входять у склад ЄС, називаються у його документах «...держави» або «... країни».

- А) чужі;

- Б) ворожі;
- В) сусідські;
- Г) треті.

8. Європейський омбудсмен має право:

- А) приймати скарги від громадян Союзу, фізичних чи юридичних осіб, резидентів держав-членів на незадовільну діяльність інституцій або установ Спільноти;
- Б) приймати скарги від держав-членів ЄС на незадовільну діяльність інституцій ЄС;
- В) перевіряє на відповідність договорам документи, видані європейськими інституціями та урядами;
- Г) бере участь у законодавчому процесі через процедуру спільного ухвалювання рішень;

9. Європейський омбудсмен призначається:

- А) громадянами ЄС шляхом голосування;
- Б) Європейським Парламентом;
- В) Європейською Радою;
- Г) Радою ЄС;

10. Установчі договори ЄС:

- А) є актами прямої дії в країнах-членах ЄС;
- Б) їх положення діють лише у випадку прийняття національних актів імплементації;
- В) є актами рекомендаційного характеру;
- Г) є актами підзаконного характеру;

11. Європейський омбудсмен призначається:

- А) на три роки;
- Б) на п'ять років;
- В) на сім років;
- Г) на десять років.

12. Акт загального характеру, що у всіх своїх елементах обов'язковий для всіх суб'єктів права ЄС і є актом прямої дії:

- А) регламенти;
- Б) рамкові директиви;
- В) звичайні директиви;
- Г) рішення.

13. Акти Європейського омбудсмена носять _____ характер:

- А) імперативний для установ ЄС;
- Б) імперативний для органів держав-членів ЄС;
- В) рекомендаційний;

Г) установчий.

14. Європейський суд аудиторів:

- А) перевіряє законність і правильність прибутків і видатків Європейського Союзу згідно з бюджетом, а також оцінює управління фінансами
- Б) розглядає судові справи за позовами громадян ЄС до інституцій ЄС;
- В) розглядає судові справи за позовами громадян ЄС до держав-членів ЄС;
- Г) приймати скарги від держав-членів ЄС на незадовільну діяльність інституцій ЄС;

тлумачить право ЄС.

15. Римські договори про заснування Європейського економічного співтовариства та Європейського співтовариства з атомної енергії були підписані:

- А) 1945р.
- Б) 1951 р.
- В) 1954 р.
- Г) 1957 р.

16. Повноваження Соціально-економічного комітету ЄС:

- А) приймати скарги від держав-членів ЄС на незадовільну діяльність інституцій ЄС;
 - Б) давати поради Комісії й Раді, які зобов'язані консультуватися з ним щодо соціальних та економічних питань;
 - В) тлумачити право ЄС;
 - Г) брати участь у законодавчому процесі через процедуру спільного ухвалення рішень;
- приймати скарги від держав-членів ЄС на незадовільну діяльність інституцій ЄС;

17. До складу Комітету регіонів ЄС входять:

- А) представники парламентів країн-членів;
- Б) глави урядів країн-членів;
- В) представників місцевих і регіональних органів управління держав-членів ЄС;
- Г) депутати Європейського парламенту.

18. Відповідно до Лісабонської угоди кількість депутатів у Європейському Парламенті з 2009 року повинна становити

- А) 500;
- Б) 700;
- В) 750;
- Г) 785.

19. Європейська Комісія наділена наступними повноваженнями:

- А) розробляти й пропонувати законодавчі акти;
- Б) керувати запровадженням політики Співтовариства;

- В) розпоряджатися бюджетом;
- Г) всі відповіді вірні.

20. Митна територія ЄС та територія, на яку розповсюджуються єдині правила ЄС відносно ПДВ і акцизів:

- А) співпадають;
- Б) деякі частини митної території ЄС не входять у фіскальну територію;
- В) деякі частини фіскальної території ЄС не входять у митну територію;
- Г) ніяк не співвідносяться.

21. Комісія складається з _____ незалежних членів.

- А) десяти (по одному від ключових країн-членів);
- Б) п'ятнадцяти (по одному від найбільших країн-членів);
- В) двадцяти восьми (по одному від кожної країни-члена);
- Г) п'ятдесят чотири (по два від кожної країни-члена)

22. Європейську Комісію призначають на п'ятирічний термін за згодою країн-членів, рішення про її призначення ухвалює:

- А) Європейська Рада;
- Б) Рада ЄС;
- В) Європейський Парламент;
- Г) Європейський суд аудиторів

23. На даний час в ЄС входить:

- А) 6 держав;
- Б) 12 держав;
- В) 27 держав;
- Г) 28 держав;

24. До складу Суду ЄС входять _____ суддів.

- А) десять (по одному від ключових країн-членів);
- Б) п'ятнадцять (по одному від найбільших країн-членів);
- В) двадцять вісім (по одному від кожної країни-члена);
- Г) п'ятдесят шість (по двоє від кожної країни-члена)

25. Кількість генеральних адвокатів у суді ЄС:

- А) вісім;
- Б) десять;
- В) дев'ять;
- Г) двадцять

26. У 2013 році відбувся вступ до ЄС

- А) Хорватії;
- Б) Білорусі;
- В) Ірландії;
- Г) Болгарії.

27. Суд ЄС виконує такі функції:

- А) перевіряє на відповідність договорам документи, видані європейськими інституціями та урядами;
- Б) керує запровадженням політики Співтовариства;
- В) розпоряджається бюджетом ЄС;
- Г) підтримує зовнішні відносини ЄС.

28. Рік підписання Паризького договору про заснування Європейського об'єднання вугілля та сталі:

- А) 1992 рік
- Б) 1951 рік
- В) 1986 рік
- Г) 1977 рік

29. Метою Єдиного європейського акту 1986 року було:

- А) створення ЄС
- Б) запровадження єдиної валюти
- В) запровадження спільного внутрішнього ринку
- Г) створення Євроатому

30. Рік підписання Лісабонського договору:

- А) 2007
- Б) 2004
- В) 1993
- Г) 1997

31. Рік підписання Маастрихтського договору:

- А) 1986
- Б) 1957
- В) 1992
- Г) 2001

32. Спільний внутрішній ринок передбачає:

- А) наявність єдиної валюти
- Б) запровадження простору без кордонів
- В) вільний рух товарів, капіталів, послуг та працівників
- Г) немає вірної відповіді

33. Виключною законодавчою ініціативою в ЄС володіє:

- А) Європейський парламент
- Б) Суд Європейського Союзу
- В) Європейська Рада
- Г) Європейська комісія

34. Законодавчий процес в Європейському Союзі вимагає залучення наступних інституцій:
- А) Європейського Парламенту, Ради ЄС та Європейської Комісії
 - Б) Європейської Ради та Європейського Парламенту
 - В) Ради ЄС та Європейської Ради
 - Г) Європейської комісії, Суду ЄС та Європейського Парламенту
35. Хартія основоположних прав ЄС підписана в:
- А) 2000 році
 - Б) 2001 році
 - В) 2004 році
 - Г) 2007 році
36. Європейська конституція:
- А) не діє
 - Б) була підписана в 2004 році, але не ратифікована
 - В) діє з 2004 році
 - Г) немає вірної відповіді
37. Європейська політика сусідства:
- А) створена з метою захисту зовнішніх кордонів ЄС
 - Б) створена з метою покращення співробітництва з державами-сусідами ЄС
 - В) створена в 2004 році
 - Г) всі відповіді вірні
38. Угода про асоціацію з ЄС підписана:
- А) в 1994 році
 - Б) в 1997 році
 - В) в 2014 році
 - Г) в 2015 році
39. До митних платежів в ЄС не відноситься:
- А) акцизний збір
 - Б) антидемпінгове мито
 - В) податок з доходу
 - Г) сільськогосподарські збори
40. «Східне партнерство»:
- А) ініціатива Європейського Союзу, яка поширюється на 28 держав-членів ЄС та шість східноєвропейських сусідів ЄС
 - Б) застосовується до найближчих сусідів ЄС на суші або біля морських шляхів
 - В) передбачає встановлення спільного внутрішнього ринку з основними свободами
 - Г) немає вірної відповіді